

XÂY DỰNG PHÒNG TÂM LÝ HỌC ĐƯỜNG CHO CÁC TRƯỜNG PHỔ THÔNG TẠI THÀNH PHỐ BIÊN HÒA, TỈNH ĐỒNG NAI

Lê Minh Công¹

TÓM TẮT

Việc xây dựng và phát triển mô hình tâm lý học đường là cực kỳ quan trọng trong việc giúp trẻ em và thanh thiếu niên khỏe mạnh, góp phần vào việc phát triển toàn diện nhân cách của học sinh. Tại Việt Nam nói chung và Đồng Nai đã phát triển nhiều mô hình tâm lý học đường khác nhau và chủ yếu dựa vào mô hình chuyên nghiệp của Hiệp hội quốc gia các nhà tâm lý học đường Hoa Kỳ (NASP). Về chính sách, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã rất quan tâm đến vấn đề tâm lý trường học, gần đây nhất Bộ đã ra thông tư số 31/ 2017/TT-BGDĐT về hướng dẫn thực hiện công tác tư vấn tâm lý cho học sinh trong các trường phổ thông. Tuy nhiên, các mô hình và chính sách vẫn chưa được giải quyết một cách thực tiễn và triệt để. Dựa trên những dữ liệu nghiên cứu thực tiễn và tổng quan tài liệu, chúng tôi đề xuất mô hình phòng tâm lý học đường tại các trường phổ thông ở Đồng Nai. Mô hình hướng đến tiếp cận nền tảng lý thuyết đa dạng, đồng thời cung cấp đa dịch vụ dựa trên ba cấp độ và hệ thống các dịch vụ từ phòng ngừa toàn trường, can thiệp mục tiêu và can thiệp chuyên sâu. Việc ứng dụng mô hình này vào thực tiễn sẽ giải quyết được rất nhiều khó khăn và hạn chế còn tồn tại về việc phát triển tâm lý học trường học tại Việt Nam.

Từ khóa: *Mô hình tâm lý trường học, Hiệp hội Tâm lý học Hoa Kỳ, giáo dục và đào tạo, Đồng Nai*

1. Đặt vấn đề

Trong kỷ nguyên của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, mặc dù con người được hưởng nhiều thành tựu tích cực như về phát triển kinh tế, khoa học công nghệ và văn hóa nhưng đời sống xã hội cũng bị ảnh hưởng tiêu cực, dẫn đến tình trạng thất nghiệp, sự xa cách trong các mối quan hệ, áp lực tinh thần và sức khỏe tâm thần. Điều này đặt ra nhiều vấn đề đa ngành cần phải giải quyết.

Thanh thiếu niên nói chung, học sinh nói riêng đang là lứa tuổi hình thành và phát triển nhân cách. Các em chính là nhóm đối tượng tiếp cận với khoa học công nghệ nhanh nhất nhưng cũng bị ảnh hưởng nhiều nhất từ những vấn đề của cuộc sống. Chính vì thế, nhiều báo cáo gần đây cho thấy đời

sống tinh thần và mối quan hệ xã hội của học sinh có nhiều vấn đề nổi bật như bạo lực học đường, tình dục trước hôn nhân, nghiện chất, nghiện trò chơi trực tuyến, bỏ học, chống đối xã hội và cả các rối loạn tâm thần...

Đồng Nai là một tỉnh thuộc khu kinh tế trọng điểm phía Nam có sự phát triển nhanh và mạnh mẽ về kinh tế - xã hội. Với đặc thù là địa phương có nhiều khu công nghiệp, đồng nghĩa với lượng dân nhập cư về các khu đô thị rất lớn. Ngoài ra, Đồng Nai cũng là tỉnh có nhiều đặc trưng về sự đa dạng văn hóa, tôn giáo và nhiều thành phần dân cư dẫn tới sự ảnh hưởng đến an sinh và đời sống xã hội của người dân rất mạnh mẽ. Một trong những nhóm đối tượng bị ảnh hưởng khá lớn chính là học sinh và

¹Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn - Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh
Email: congle@hcmussh.edu.vn

thanh thiếu niên mà nhiều vấn đề ở nhóm đối tượng này đã được các nhóm nghiên cứu trước đó chỉ ra như tình trạng rối loạn tâm lý - tâm thần (Nguyễn Văn Thọ và cộng sự, 2000) [1], quan hệ tình dục ở lứa tuổi học sinh (Nguyễn Văn Thọ, Nguyễn Minh Thúc, 2008) [2], nghiện internet - game online (Lê Minh Công, Nguyễn Văn Thọ, 2013) [3], vi phạm pháp luật (Phạm Văn Thanh, Nguyễn Thọ Hải, 2018) [4], các khó khăn về đời sống tâm lý, mối quan hệ và chất lượng học tập (Phạm Thị Hải, Nguyễn Văn Cầu, Lê Minh Công, Nguyễn Minh Thúc, 2015) [5]... Điều này đặt ra bối cảnh cần phải có sự hỗ trợ đời sống tâm lý, xã hội và sức khỏe tâm thần của học sinh một cách triệt để và thấu đáo, mà một trong các mô hình trên thế giới và các nước phát triển thường triển khai để giải quyết vấn đề trên chính là phát triển chương trình tâm lý học đường (hay tâm lý học trường học).

Trong bối cảnh học thuật tại Việt Nam, xuất phát từ nhu cầu thực tiễn, những năm gần đây, các nhà tâm lý học học đường tiên phong đã cố gắng tập hợp để có thể đưa ra một nền tảng lý luận và mô hình phù hợp. Tuy nhiên, các nghiên cứu mới chỉ dừng lại ở mô hình lý thuyết, một số mô hình còn thiếu tập trung và chưa được ứng dụng một cách đầy đủ. Mô hình tâm lý học đường tại Hoa Kỳ do Hiệp hội quốc gia các nhà tâm lý học đường Hoa Kỳ (NASP) xây dựng năm 2010 tuy được đánh giá tiêu biểu và đã đưa về Việt Nam, song do những khác biệt về văn hóa và môi trường xã hội có thể không phù hợp điều kiện thực tế tại Việt Nam.

Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam cũng đã có nhiều chính sách phát triển lĩnh vực tâm lý trường học, mà gần đây nhất là thông tư 31/2017/TT-BGDĐT ngày 18/12/2017 về hướng dẫn thực hiện công tác tư vấn tâm lý cho học sinh trong các trường phổ thông. Tuy nhiên, theo ghi nhận của chúng tôi và nhiều báo cáo tại các hội thảo khoa học cho thấy, các trường còn gặp rất nhiều khó khăn trong việc triển khai thông tư này vào thực tiễn, nhất là khó khăn trong năng lực của đội ngũ giáo viên kiêm nhiệm, cách thức hoạt động, cơ chế vận hành... Điều này gây cản trở rất nhiều việc phát triển lĩnh vực tâm lý trường học ở Việt Nam, đồng nghĩa với các vấn đề tâm lý và sức khỏe tâm thần của học sinh vẫn chưa được giải quyết một cách căn cơ.

Tại Đồng Nai, mô hình chăm sóc sức khỏe tâm lý, tâm thần cho học sinh của Nguyễn Văn Thọ cùng các cộng sự được nghiên cứu từ những năm 2000, song chủ yếu hướng về đánh giá và can thiệp vấn đề sức khỏe tâm thần học đường mà chưa mở rộng sang các hoạt động phòng ngừa nhằm giảm thiểu các khó khăn tâm lý cho học sinh [1]. Nghiên cứu của Phạm Thị Hải và cộng sự năm 2015 đã xây dựng được một mô hình phù hợp với văn hóa, xã hội tại Đồng Nai, dựa trên việc nghiên cứu các mô hình trên thế giới, Việt Nam và nghiên cứu thực trạng các khó khăn tâm lý của học sinh tại Đồng Nai [5]. Tuy nhiên, nghiên cứu vẫn chưa tiến một bước xa hơn là cụ thể hóa mô hình vào thực tiễn, làm nền tảng và cách thực hoạt động cho một phòng tâm lý học đường hoàn chỉnh. Vì vậy, mô hình vẫn

chưa có điều kiện cần thiết để triển khai một cách đại trà vào thực tiễn. Chính vì thế, chúng tôi mạnh dạn đề xuất mô hình phòng tâm lý trường học tại các trường phổ thông, thực hiện đề tài nghiên cứu **“Xây dựng mô hình phòng tâm lý học đường tại các trường phổ thông trên địa bàn thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai”** để giải quyết những vấn đề nêu trên.

2. Mô hình phòng tâm lý học đường

2.1. Nền tảng lý luận hoạt động

Để đảm bảo các hoạt động và mô hình tiếp cận đạt tiêu chuẩn chất lượng, toàn bộ mô hình và các hoạt động tâm lý học đường trong thực tế sẽ được đặt trên nền tảng kiến thức của các ngành Tâm lý học; Giáo dục học; Quản lý giáo dục; Lý luận về tư vấn tâm lý, tham vấn tâm lý và nền tảng kinh tế văn hóa, xã hội của tỉnh Đồng Nai. Bởi vậy, để thực hiện mô hình, các chủ thể tiến hành các hoạt động tâm lý học đường, tùy vào vị trí đảm nhiệm của mình trong hệ thống tổ chức nhà trường và vai trò trách nhiệm trong việc thực hiện các hoạt động tâm lý học đường cần có hiểu biết cơ bản và thường xuyên được cập nhật bổ sung các tri thức mới về các lĩnh vực này theo sự phát triển của khoa học.

2.2. Các cấp độ hỗ trợ và can thiệp

Toàn bộ các hoạt động phòng ngừa, can thiệp, hỗ trợ học tập và sức khỏe tâm thần cho học sinh được tiến hành theo ba cấp độ từ phổ quát đến chuyên sâu:

- *Cấp độ 1 (Phổ quát):*

Ở cấp độ này, các hoạt động có tính phòng ngừa và phổ quát cho toàn trường, toàn lớp sẽ được tiến hành nhằm đảm bảo cho tất cả học sinh có

thể tiếp cận với các hoạt động hỗ trợ và hướng dẫn mang lại lợi ích cho học sinh trong việc học tập có hiệu quả, định hướng nghề nghiệp, hình thành và phát triển các kỹ năng sống, phát triển khỏe mạnh về sức khỏe tâm thần. Các hoạt động ở cấp độ này bao gồm:

Một là hoạt động phòng ngừa: Hoạt động này được tiến hành với tất cả học sinh trong trường học nhằm tạo ra những điều kiện tâm lý - xã hội thuận lợi để các em có thể phát triển tốt nhất, nâng cao chất lượng cuộc sống tinh thần. Các nội dung phòng ngừa như sau:

+ Giáo dục kỹ năng sống cho học sinh: Các kỹ năng liên quan đến học tập; kỹ năng xã hội; kỹ năng phòng chống stress; kỹ năng sử dụng internet hiệu quả...

+ Tổ chức các buổi sinh hoạt chuyên đề về tình bạn, tình yêu, giới tính, tình dục, sức khỏe sinh sản...

+ Giáo dục và duy trì thực hiện các nếp sống văn hóa nhà trường lành mạnh bổ ích, hình thành các thói quen tốt cho học sinh và ngăn chặn sự ảnh hưởng tác động tiêu cực từ môi trường xã hội.

+ Tối ưu hóa các hoạt động trong nhà trường, kết hợp giữa hoạt động học tập với các hoạt động vui chơi giải trí; xây dựng bầu không khí tâm lý tích cực trong trường lớp, góp phần cân bằng đời sống tinh thần của học sinh.

+ Phát hiện và bồi dưỡng năng khiếu; phát hiện sớm và hạn chế đến mức tối đa các rối nhiễu tâm lý có thể xuất hiện ở học sinh.

Hai là hoạt động đánh giá: Hoạt động đánh giá mang tính định hướng hoạt động cho các chuyên viên tâm lý học đường nhằm: (1) Đánh giá để lập

hoặc bổ sung dữ liệu cho hồ sơ tâm lý của học sinh; (2) Đánh giá để xác định phương thức và hình thức giúp đỡ học sinh khi các em gặp khó khăn trong học tập, giao tiếp và những khó khăn liên quan; (3) Đánh giá nhằm lựa chọn phương tiện, công cụ và hình thức trợ giúp học sinh trong quá trình học tập một cách phù hợp nhất.

Hoạt động đánh giá định kỳ áp dụng đối với học sinh toàn trường vào đầu và cuối năm học hoặc là đầu các kỳ học nhằm phân loại học sinh. Có thể phân loại học sinh thành ba nhóm: (1) Phát triển bình thường, phù hợp với lứa tuổi; (2) Phát triển chậm hoặc thoái lui so với bình thường; (3) Học sinh có nguy cơ có thể có rối nhiễu tâm lý.

Ở cấp độ phổ quát, cùng với hoạt động chuyên môn của chuyên viên tâm lý học đường, các hoạt động phòng ngừa cần có sự tham gia tích cực của học sinh, giáo viên, cán bộ quản lý và các lực lượng khác trong nhà trường. Trong đó, chuyên viên tâm lý học đường được sự cho phép của Ban Giám hiệu sẽ là người lập kế hoạch và điều phối toàn bộ kế hoạch hoạt động. Kế hoạch cần xác định rõ nội dung, thời gian, phương pháp tiến hành, người phụ trách... để việc thực hiện được thuận lợi. Căn cứ vào các hoạt động cụ thể của nhà trường, các nội dung phòng ngừa có thể được tổ chức riêng theo từng lớp, từng khóa, cho toàn trường hoặc có thể lồng ghép vào các hoạt động khác của nhà trường. Chuyên viên tâm lý học đường hỗ trợ và phối hợp với giáo viên, cán bộ hoặc các bộ phận khác của nhà trường để tổ chức các hoạt động phòng ngừa trên diện rộng đảm

bảo tính hiệu quả đem lại sự hiểu biết và hành vi tích cực cho học sinh.

Đối với hoạt động đánh giá, chuyên viên tâm lý học đường có trách nhiệm xây dựng công cụ đánh giá và là chủ thể của hoạt động đánh giá trên cơ sở phối hợp với đội ngũ cán sự lớp (lớp trưởng, lớp phó) và giáo viên chủ nhiệm lớp để kết quả đánh giá đảm bảo tính khách quan, trung thực và đáng tin cậy.

- *Cấp độ 2 (Nhóm đối tượng có nhu cầu đặc biệt):*

Học sinh có nhu cầu đặc biệt thường nằm trong khoảng từ 10-20%. Đây là những học sinh mà các hoạt động phổ biến có tính phòng ngừa đã không gây được ảnh hưởng một cách tích cực. Những học sinh này có thể gặp những khó khăn trong học tập như hiệu quả học tập thấp, thiếu khả năng tập trung chú ý, thiếu động cơ học tập; hoặc có những vấn đề liên quan đến thái độ cư xử và hành vi không thích hợp trong quá trình học tập.

Ở cấp độ này, chuyên viên tâm lý học đường làm việc trực tiếp tại trường, thông qua trao đổi, hợp tác với giáo viên, có thể tiếp cận với một số lượng học sinh theo từng nhóm vấn đề khó khăn cần sự hỗ trợ đặc biệt để làm việc với kỹ năng chuyên môn của mình.

Nội dung các hoạt động với nhóm có nhu cầu đặc biệt bao gồm: chương trình hỗ trợ cho những học sinh có khó khăn trong mối quan hệ (bạn bè, thầy cô, gia đình); chương trình hướng dẫn các kỹ năng học tập chuyên biệt cho những học sinh thiếu khả năng học tập; chương trình hỗ trợ nhóm học sinh gặp khó khăn trong việc giải quyết vấn đề nội tâm của bản thân và các chương

trình hỗ trợ chuyên biệt khác.

- *Cấp độ 3 (Can thiệp chuyên sâu):*

Đối tượng cần được trợ giúp ở cấp độ này là những học sinh gặp khó khăn và những vấn đề liên quan đến sức khỏe tâm thần ở mức rất cao hoặc nghiêm trọng. Học sinh đã xảy ra hoặc có thể xảy ra những hành vi không thích hợp làm suy giảm hiệu quả học tập và giải quyết các mối quan hệ; bất an, lo lắng thái quá; suy nghĩ, lối sống tiêu cực, lệch lạc, gây hấn, chống đối.

Ở cấp độ này, các chuyên viên tâm lý học đường làm việc trực tiếp tại trường, thông qua sự giới thiệu, trao đổi và hợp tác với giáo viên, phụ huynh học sinh, đồng thời tiếp cận tìm hiểu và hỗ trợ tâm lý (tư vấn và tham vấn tâm lý) cho học sinh.

Các hoạt động cụ thể có thể bao gồm: đánh giá/chẩn đoán các rối loạn tâm lý của học sinh; tham vấn tâm lý trực tiếp cho học sinh; tư vấn chuyên học sinh có vấn đề nghiêm trọng đến các phòng khám chuyên khoa trên địa bàn một cách phù hợp...

2.3. Các hoạt động hỗ trợ và can thiệp

Các hoạt động hỗ trợ và can thiệp được tiến hành trong trường học theo mô hình trình bày ở trên bao gồm:

Nghiên cứu, khảo sát và giải trình: Chuyên viên tâm lý học đường làm việc trực tiếp tại nhà trường, tham khảo ý kiến và phối hợp với các giáo viên. Khi được sự chấp thuận của Ban Giám hiệu, chuyên viên tâm lý học đường tiến hành các nghiên cứu, khảo sát có tính sàng lọc các vấn đề khó khăn tâm lý, từ đó có cơ sở cho việc xây dựng và đề xuất các chiến lược hoặc các chương trình cụ thể nhằm hỗ trợ cho sự phát triển và giáo

dục toàn diện cho học sinh. Những giải trình của chuyên viên tâm lý học đường yêu cầu phải đảm bảo tính khoa học, trung thực, cụ thể và thực tiễn.

Hỗ trợ phát triển kỹ năng học tập và kỹ năng sống: Đây là một trong những hoạt động trọng tâm của đội ngũ cán bộ, giáo viên nhà trường và chuyên viên tâm lý học đường nhằm giúp học sinh (toàn trường hoặc theo nhóm, theo lớp) phát triển các kỹ năng và phương pháp học tập tích cực và hiệu quả, đồng thời huấn luyện các kỹ năng sống cần thiết cho các em. Trong nội dung này, chuyên viên tâm lý học đường là người xác định kế hoạch và điều phối các hoạt động. Chuyên viên tâm lý học đường phối hợp với giáo viên chủ nhiệm và cán bộ Đoàn - Đội thông qua các hoạt động thuộc chức trách của mình để triển khai các hoạt động giáo dục, phát triển các kỹ năng sống tích cực, đồng thời phối hợp với giáo viên giảng dạy các môn học trong việc giúp đỡ học sinh về phương pháp, cách thức học tập, cải thiện kết quả học tập của học sinh, nhất là các em có kết quả học tập thấp.

Tư vấn tâm lý: Hoạt động tư vấn tâm lý cho học sinh cần được thực hiện trên diện rộng với hình thức đa dạng, phong phú với sự tham gia rộng rãi của đội ngũ cán bộ, giáo viên nhà trường, cán bộ Đoàn - Đội.

Nội dung tư vấn tập trung vào tư vấn học tập và định hướng nghề nghiệp; tư vấn tình cảm, sức khỏe sinh sản; tư vấn về các hoạt động thể thao, giải trí; tư vấn các hoạt động tình nguyện, hỗ trợ cộng đồng...

Chủ thể của hoạt động tư vấn là đội ngũ cán bộ, giáo viên nhà trường nhưng

người làm việc chính này phải là các chuyên viên tâm lý học đường. Theo đó đội ngũ thầy cô giáo, cán bộ Đoàn - Đội trong nhà trường đều có trách nhiệm tư vấn cho học sinh theo hiểu biết và phạm vi phụ trách của mình. Chẳng hạn, thầy cô giáo giảng dạy bộ môn có trách nhiệm tư vấn về nội dung, phương pháp học tập bộ môn mình phụ trách cho học sinh; giáo viên chủ nhiệm tư vấn các vấn đề về đạo đức, lối sống, tình cảm, các mối quan hệ của học sinh; cán bộ Đoàn - Đội tư vấn các hoạt động thể thao giải trí, các hoạt động tình nguyện hỗ trợ cộng đồng...

Hình thức tư vấn thực hiện thông qua nhiều kênh hoạt động khác nhau như: tư vấn trực tiếp, tư vấn thông qua gia đình, giáo viên, bạn bè, tư vấn qua điện thoại, email hoặc qua các diễn đàn, các trang mạng xã hội, tư vấn thông qua các buổi sinh hoạt chuyên đề, các buổi sinh hoạt tập thể, nhóm, lớp...

Can thiệp và chăm sóc sức khỏe tâm lý: Hoạt động can thiệp và chăm sóc sức khỏe tâm lý chuyên sâu cho các cá nhân học sinh khi có nhu cầu cần được tiến hành theo hình thức tham vấn tâm lý chuyên nghiệp, được thực hiện bởi các chuyên viên tham vấn tâm lý có kiến thức, kỹ năng và kinh nghiệm trong lĩnh vực tham vấn tâm lý. Chuyên viên tâm lý học đường tiến hành các trường hợp tham vấn cho HS có vấn đề. Hình thức tham vấn 45 phút (bằng một tiết học của học sinh) trong một lần tham vấn. Những cá nhân nào cần thiết phải tham vấn những lần kế tiếp sẽ được chuyên viên tâm lý học đường viết giấy mời để mời tham vấn lần kế tiếp.

Học sinh đến với phòng tâm lý học

đường có thể được giáo viên gửi đến, phụ huynh đề nghị, hoặc chính học sinh tự đăng ký đến làm việc, trong đó đặc biệt chú trọng đến những học sinh thực sự có nhu cầu được tham vấn tâm lý, tự nguyện và tự động đến với phòng tâm lý học đường. Kinh nghiệm khi triển khai thực nghiệm cho thấy, trong giai đoạn đầu, do sự hiểu biết về lĩnh vực này của học sinh còn hạn chế nên đa phần các em được giáo viên giới thiệu đến nhưng sau một thời gian thì các em tự đến. Những lần hẹn sau, chuyên viên tâm lý học đường cũng cần phải xem xét lịch học của học sinh để mời đến phòng tâm lý học đường trong thời gian phù hợp, ngoài ra cũng phải tránh cho học sinh bị kỳ thi, bởi nhiều em cho rằng phải có vấn đề gì thì mới được mời thường xuyên đến phòng tâm lý học đường.

Ngoài khả năng, chuyên viên tâm lý học đường khó có thể giải quyết những vấn đề mà học sinh có vấn đề sức khỏe tâm thần nghiêm trọng như trầm cảm, lo âu hoặc nhiều rối loạn tâm thần khác. Trong trường hợp này, chuyên viên tâm lý học đường cần phải gửi học sinh đến với các chuyên gia về sức khỏe tâm thần hoặc nhà tâm lý lâm sàng, các chuyên gia trị liệu tâm lý. Trong trường hợp ở Đồng Nai, chuyên viên tâm lý học đường có thể gửi đến Bệnh viện Tâm thần trung ương 2 hoặc Trung tâm Tâm lý học ứng dụng Sông Phố, Trung tâm hỗ trợ phát triển giáo dục hòa nhập trẻ tự kỷ Hoàng Đức.

2.4. Cơ sở vật chất

Cơ sở vật chất bao gồm phòng ốc và các phương tiện hoạt động. Với mô hình đã đề xuất, chúng tôi đề nghị mỗi trường cần một phòng tâm lý học đường được

gắn biển tên, khá yên tĩnh, cách xa nơi ồn ào, trang trí phù hợp với bàn ghế, và các trang thiết bị văn phòng phẩm đảm bảo cho hoạt động, đồng thời mua sắm các băng đĩa về giáo dục kỹ năng sống, giáo dục giới tính cho vị thành niên, các tài liệu về tâm lý học đường... tạo điều kiện cho việc truyền thông và phổ biến các tri thức về tâm lý học đường đến các lực lượng khác nhau trong nhà trường.

Ngoài ra, phòng tâm lý học đường cũng cần phải có điện thoại riêng, internet kết nối và một số phương tiện khác đảm bảo cho hoạt động. Trong tình trạng hiện tại, cần phải đa dạng các phương thức để học sinh có thể đến với phòng tâm lý học đường như sử dụng email, lập các kênh mạng xã hội, điện thoại, gửi giấy thông báo, gửi giấy đăng ký tham vấn, phát tờ rơi quảng bá đến học sinh và mời trực tiếp...

2.5. Một số nguyên tắc hoạt động của phòng tâm lý học đường

Các công việc liên quan đến con người, nhất là các hoạt động trợ giúp tâm lý con người đòi hỏi tính nguyên tắc và đạo đức rất cao. Dựa trên các nguyên tắc đạo đức nghề nghiệp của NASP, chúng tôi đề xuất một số nguyên tắc hoạt động của phòng tâm lý học đường ở Đồng Nai như sau:

- Bảo mật là nguyên tắc được đặt lên hàng đầu trong hệ thống tư vấn cá nhân nhằm đảm bảo độ tin cậy cho học sinh khi đến với phòng tâm lý học đường. Nếu các em không cảm thấy an toàn về sự bảo mật thông tin thì rất khó để thuyết phục các em đến với các hoạt động hỗ trợ của phòng tâm lý học đường. Bảo mật thông tin được chuyên viên tâm lý học đường thông báo ngay

với học sinh, cũng như được giới thiệu rộng rãi trên mọi kênh thông tin/nội quy của phòng tâm lý học đường. Mọi thông tin tư vấn/tham vấn không được cung cấp cho giáo viên, Ban Giám hiệu hay bất cứ một thành phần nào, trừ các trường hợp học sinh đồng ý, hoặc chuyên viên tâm lý học đường nhận thấy học sinh có dấu hiệu làm hại bản thân hoặc người khác.

- Tôn trọng học sinh và luôn đứng về phía các em: Học sinh có quyền đồng ý hoặc không đồng ý làm việc với chuyên viên tâm lý học đường. Khi học sinh không đồng ý, chuyên viên tâm lý học đường không nên tiếp tục làm việc vì các em sẽ không chia sẻ, không hợp tác, khi đó chuyên viên tâm lý học đường đã vi phạm quyền tự chủ của trẻ em.

- Trung thực: Trung thực trong việc phản ánh kết quả đánh giá tâm lý của học sinh. Trung thực với bản thân mình: thừa nhận thiếu kinh nghiệm, chuyên môn để giải quyết một ca nào đó; khi đó cần sự trợ giúp của nhà tâm lý khác, chuyên viên tâm lý học đường phải thực hiện hoạt động điều phối để mang lại hiệu quả cho vấn đề của học sinh.

- Trợ giúp học sinh phải đảm bảo tính liên tục, không gián đoạn và bảo đảm tính hệ thống giữa hoạt động của chuyên viên tâm lý học đường, Ban Giám hiệu, các tổ chức đoàn thể và môi trường lớp học.

Ngoài ra, không sử dụng phương pháp, kỹ thuật làm tổn hại đến sức khỏe (cả về sức khỏe thể chất và tâm lý) của khách thể, xúc phạm đến danh dự, uy tín và phẩm giá nhân cách của họ. Ví dụ, yêu cầu học sinh làm một trắc nghiệm, nhưng học sinh cảm thấy mệt

và không muốn tiếp tục làm nữa, chuyên viên tâm lý học đường phải dừng lại, không nên ép học sinh. Khách thể phải được biết mục đích của thăm khám tâm lý: Học sinh phải biết lý do vì sao đến gặp chuyên viên tâm lý học đường. Chuyên viên tâm lý học đường phải thông báo rõ mục đích gặp gỡ học sinh, hoặc thông báo việc thực hiện các đánh giá bằng những công cụ nào, hoặc thông báo ngay sau khi đánh giá kết thúc tránh trường hợp khách thể hiểu lầm. Phải có những biện pháp xử trí kịp thời trong trường hợp phát hiện thấy những dấu hiệu đe dọa sự an toàn của khách thể cũng như của người khác. Ví dụ, phát hiện khách thể có dấu hiệu bị lạm dụng hoặc có ý định tự sát thì phải cung cấp thông tin cho cơ quan có thẩm quyền, cho người thân của họ.

2.6. Nhân sự hoạt động tâm lý học đường

Theo mô hình đã đề xuất, nền tảng cho các hoạt động tâm lý học đường vẫn chủ yếu được thực hiện với sự tham gia rộng rãi của đội ngũ cán bộ, giáo viên nhà trường. Tuy nhiên, để đạt được kết quả tốt, việc tham gia vào hoạt động của đội ngũ cán bộ, giáo viên nhà trường cần phải được tổ chức lại như tập huấn bồi dưỡng các kiến thức cần thiết về tâm lý học đường nhất là về tham vấn tâm lý; quy định rõ nội dung, trách nhiệm hoạt động; xây dựng các cơ chế, chính sách phù hợp để hỗ trợ khuyến khích họ hoạt động. Kết hợp giữa động viên tinh thần với hỗ trợ phụ cấp làm việc đối với đội ngũ cán bộ, giáo viên tham gia hoạt động tâm lý học đường. Theo đó, hằng năm các nhà trường cần dựa trên kết quả đánh giá

tâm lý học sinh các lớp học và yêu cầu hỗ trợ tâm lý cho học sinh đối với cán bộ, giáo viên để định mức phụ cấp kinh phí phù hợp, trên cơ sở cân đối nguồn kinh phí hoạt động tâm lý học đường (theo thông tư 31 của Bộ Giáo dục và Đào tạo có hiệu lực từ ngày 2/2/2018).

Ngoài ra, hoạt động của mô hình còn cần có sự hiện diện nòng cốt của chuyên viên tâm lý học đường làm việc tại phòng tâm lý học đường. Chuyên viên tâm lý học đường đóng vai trò là người tham mưu cho các nhà trường trong việc tổ chức hoạt động tâm lý học đường, đồng thời là người xây dựng kế hoạch, tổ chức điều phối thực hiện kế hoạch hoạt động và trực tiếp thực hiện các hoạt động mang tính chất chuyên môn như đánh giá, can thiệp, trợ giúp giải quyết các vấn đề phức tạp trong đời sống tâm lý, tình cảm của học sinh tùy vào tình hình thực tế của từng nhà trường.

Với nhiệm vụ trên, chuyên viên tâm lý học đường cần phải được đào tạo đúng chuyên ngành Tham vấn - trị liệu ít nhất ở bậc cử nhân. Cũng có thể sử dụng nhân sự là những cử nhân Tâm lý học, Giáo dục học nhưng cần phải được tập huấn/huấn luyện chuyên sâu về tham vấn tâm lý. Các nhân sự này cũng cần phải được huấn luyện qua một khóa ngắn hạn về mô hình, các kỹ năng, kiến thức về tâm lý học đường và được cấp chứng chỉ. Điều này đảm bảo cho việc triển khai mô hình hoạt động một cách ổn định, đảm bảo và tuân thủ các nguyên tắc.

Về số lượng chuyên viên tâm lý học đường, với thực trạng hiện nay ở Đồng Nai, ở các khu vực đô thị, khu công nghiệp tập trung đông dân cư, tình hình

xã hội có nhiều phức tạp, mỗi trường học nên có ít nhất một chuyên viên tâm lý học đường. Ở những địa bàn khác, số lượng chuyên viên tâm lý học đường có thể ít hơn, một chuyên viên có thể phụ trách từ hai đến ba trường trong phạm vi không gian thích hợp.

Về quản trị nhân sự tâm lý học đường: Để hoạt động tâm lý học đường đi vào nền nếp, hiệu quả cần thiết phải thành lập một bộ phận theo dõi hoạt động này tại Phòng Công tác chính trị học sinh, sinh viên thuộc Sở Giáo dục và Đào tạo. Đồng thời, tại các Phòng Giáo dục và Đào tạo của huyện cũng cần cử cán bộ theo dõi hoạt động này. Chuyên viên tâm lý học đường sẽ chịu trách nhiệm trước hiệu trưởng nhà trường nhưng chịu sự chi phối và trách nhiệm hoạt động trước bộ phận chuyên trách của Phòng hoặc Sở Giáo dục và Đào tạo.

2.7. Sự phối hợp giữa chuyên viên tâm lý học đường với các lực lượng liên quan

Để đảm bảo các hoạt động của mô hình tâm lý học đường đạt hiệu quả, chất lượng, nhất thiết cần có mối liên hệ mật thiết, phối hợp giữa chuyên viên tâm lý học đường với các bộ phận khác trong trường học:

Phối hợp với Ban Giám hiệu: Ban Giám hiệu là lực lượng quyết định việc triển khai hoạt động của mô hình về nhân sự, nội dung hoạt động và nguồn kinh phí. Trong mối quan hệ giữa chuyên viên tâm lý học đường với Ban Giám hiệu cần có sự thống nhất về các nội dung:

- Chức năng, nhiệm vụ, thẩm quyền của các bộ phận trong nhà trường đối với

hoạt động trợ giúp tâm lý cho học sinh.

- Chức năng nhiệm vụ của chuyên viên tâm lý học đường, các lĩnh vực hoạt động trong đó có hoạt động nào được ưu tiên ở các thời điểm khác nhau. Kết quả hoạt động của nhà tâm lý báo cáo với Ban Giám hiệu nhà trường.

- Mức độ cần thiết và hình thức tham gia của chuyên viên tâm lý học đường vào các hoạt động giáo dục khác nhau trong nhà trường.

- Thống nhất với Ban Giám hiệu về hình thức tổ chức các hoạt động về tâm lý: chẩn đoán, đánh giá, dự phòng, tư vấn, tham vấn, trị liệu để kế hoạch của chuyên viên tâm lý học đường thống nhất trong kế hoạch hoạt động chung của nhà trường. chuyên viên tâm lý học đường sẽ phối hợp cùng người chịu trách nhiệm của nhà trường (Ban Giám hiệu) tiến hành các hoạt động kiểm tra, giám sát và đánh giá định kỳ sau mỗi học kỳ và cả năm học các hoạt động của phòng tâm lý học đường đang diễn ra trong nhà trường. Làm rõ trách nhiệm của giáo viên, đặc biệt là giáo viên chủ nhiệm trong việc phối hợp với chuyên viên tâm lý học đường trong việc trợ giúp tâm lý cho học sinh.

- Hình thức trợ giúp chuyên viên tâm lý học đường về phương tiện vật chất, kỹ thuật, không gian, thời gian, thiết bị văn phòng... để tạo phương tiện/điều kiện làm việc tốt nhất cho họ thực hiện các hoạt động trợ giúp tâm lý cho học sinh nhà trường.

Phối hợp với giáo viên: Giáo viên là người thực hiện hoạt động tư vấn tâm lý cho học sinh; tham gia các hoạt động làm hạn chế nguyên nhân gây ra khó khăn tâm lý trong môi trường học đường. Phối

hợp với chuyên viên tâm lý học đường trong thực hiện các chương trình phòng ngừa và đánh giá toàn trường. Trực tiếp gửi học sinh tham gia chương trình tham vấn tâm lý và phòng ngừa.

Giáo viên là lực lượng hỗ trợ thường xuyên và chủ yếu đối với chuyên viên tâm lý học đường, nhất là giáo viên chủ nhiệm. Đồng thời giáo viên chủ nhiệm thông qua các hoạt động chuyên môn của mình cũng là những chủ thể tham gia tích cực vào công tác dự phòng tâm lý và là nhà tư vấn những vấn đề tâm lý thông thường cho học sinh. Giáo viên chủ nhiệm cũng là người cần thường xuyên sử dụng các thiết chế văn hóa trong nhà trường để hình thành các kỹ năng sống tích cực cho học sinh; kịp thời phát hiện các biểu hiện bất thường của học sinh để phối hợp với chuyên viên tâm lý học đường cùng tìm cách giải quyết.

Nội dung, hình thức hợp tác thường xuyên giữa chuyên viên tâm lý học đường và giáo viên bao gồm:

- Hội chẩn tâm lý sư phạm: Hoạt động trao đổi hai bên về một nhóm học sinh hay cá nhân nào đó. Thành phần tham dự bao gồm: giáo viên cung cấp thông tin về hoạt động học tập của học sinh (thái độ, kết quả học tập...); việc chấp hành nội quy của học sinh. Chuyên viên tâm lý học đường cung cấp thông tin về đặc điểm nhân cách, trí tuệ, cảm xúc, hành vi của học sinh, qua đó thống nhất cách thức, quan điểm xuyên suốt để tìm ra hình thức tiếp cận, tác động, tư vấn, tham vấn, can thiệp đối với học sinh.

- Hội thảo bàn tròn: Thành phần bao gồm giáo viên chủ nhiệm, giáo viên

bộ môn, cán bộ Đoàn - Đội, chuyên viên tâm lý học đường. Họ sẽ thảo luận với nhau thống nhất cách thức tiếp cận để trợ giúp tốt nhất cho học sinh khi các em gặp khó khăn (đặc biệt là những khó khăn về tâm lý).

- Tư vấn lớp học: Hợp tác, trao đổi để giáo viên chủ nhiệm thực hiện tư vấn các vấn đề tâm lý thông thường cho học sinh trong lớp, định hướng lối sống tích cực, giải đáp các thắc mắc trong học tập, quan hệ xã hội và đời sống tâm lý cá nhân...

- Tham vấn cá nhân: Chuyên viên tâm lý học đường hợp tác, trao đổi với giáo viên để thực hiện các hoạt động tham vấn tâm lý cho những học sinh có nhu cầu đặc biệt. Với những học sinh này, ngoài hoạt động tham vấn, nhà tâm lý cần phối hợp thống nhất cùng giáo viên chủ nhiệm lớp và các giáo viên khác tiến hành các hoạt động hỗ trợ tâm lý cho các em, giúp các em có được môi trường tích cực cho sự phát triển và tiến bộ vững chắc.

- Tổ chức seminar: Hoạt động này được tổ chức nhằm phổ biến kiến thức tâm lý học sinh, kiến thức tâm lý theo lứa tuổi cho giáo viên, phụ huynh và kể cả với chính các em. Qua đó, bổ sung những kiến thức cần thiết cho việc hỗ trợ các hoạt động tâm lý học đường của đội ngũ giáo viên đạt kết quả tốt.

Phối hợp với phụ huynh học sinh: Phụ huynh học sinh tham gia vào hoạt động của mô hình tâm lý học đường với tư cách là người đồng thuận chương trình, đóng góp tài chính và tham gia vào chương trình phòng ngừa của mô hình, cùng chuyên viên tâm lý học đường thực hiện các hoạt động hỗ trợ

tâm lý cho học sinh.

3. Kết luận và kiến nghị

3.1. Kết luận

Trong bối cảnh xã hội hiện nay, học sinh có rất nhiều các vấn đề tâm lý và sức khỏe tâm thần, đòi hỏi cấp thiết phải triển khai các dịch vụ tâm lý trường học một cách đa dạng. Do vậy, mô hình hoạt động của phòng tâm lý học đường trong nhà trường phổ thông ra đời có ý nghĩa quan trọng, góp phần trợ giúp học sinh giải quyết được những khó khăn tâm lý, mang lại đời sống tinh thần lành mạnh cho các em.

Mô hình phòng tâm lý học đường tại các trường phổ thông ở thành phố Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai phải được xây dựng dựa trên nền tảng của các mô hình trên thế giới mà mô hình của Hiệp hội quốc gia các nhà tâm lý học đường Hoa Kỳ (NASP, 2010) là nền tảng. Đồng thời phải được thích nghi dựa trên các nghiên cứu phù hợp với bối cảnh xã hội của Việt Nam. Mô hình sẽ phải hướng đến việc tiếp cận lý thuyết một cách hệ thống và cung cấp dịch vụ một cách đa tầng bậc trên cơ sở nghiên cứu đặc điểm các vấn đề sức khỏe tâm thần và khó khăn tâm lý của học sinh. Dịch vụ tâm lý học đường bao gồm cung cấp hệ thống các hoạt động phòng ngừa toàn trường, can thiệp mục tiêu, can thiệp chuyên sâu và chuyển ca. Nhà tâm lý học đường phải là người được đào tạo một cách bài bản và có giám sát để đủ năng lực thực hành. Tuy nhiên, trong mô hình của chúng tôi cũng tích hợp hệ thống các giáo viên làm công tác kiêm nhiệm tư vấn tâm lý và hệ thống giáo viên chủ nhiệm, các lực lượng giáo dục khác trong nhà trường làm công tác tham vấn

và tư vấn tâm lý cho học sinh. Việc triển khai các dịch vụ cũng phải được thiết kế chuyên nghiệp, dựa trên chỉ đạo chung của ngành, của hiệu trưởng, đồng thời phải được tuân thủ các nguyên tắc đạo đức một cách chuẩn mực.

3.2. Kiến nghị

Trên cơ sở việc xây dựng mô hình phòng tâm lý học đường, chúng tôi có một số kiến nghị như sau:

Kiến nghị với Ủy ban nhân dân tỉnh Đồng Nai: Trên cơ sở chủ trương của Bộ Giáo dục và Đào tạo về công tác tư vấn cho học sinh, sinh viên (đặc biệt là Thông tư 31 của Bộ Giáo dục và Đào tạo), Ủy ban nhân dân tỉnh cần sớm có các chủ trương biện pháp và ra các văn bản chỉ thị, tạo cơ sở pháp lý thuận lợi cho việc triển khai, áp dụng mô hình phòng tâm lý học đường trong nhà trường phổ thông. Đặc biệt chú trọng đến việc bồi dưỡng, sử dụng chuyên viên tâm lý học đường. Quan tâm chỉ đạo các sở, ban, ngành của tỉnh có liên quan đến công tác tuyên truyền giáo dục như Sở Giáo dục và Đào tạo, Đoàn Thanh niên, Đài Phát thanh và Truyền hình tỉnh, Báo Đồng Nai, Hội Khoa học Tâm lý - Giáo dục tỉnh... đẩy mạnh hơn nữa công tác tuyên truyền giáo dục, góp phần nâng cao nhận thức, trách nhiệm và sự đồng thuận xã hội đối với việc tổ chức hoạt động của các phòng tâm lý học đường trong trường học. Tiếp tục đầu tư kinh phí, đầu tư cơ sở vật chất đáp ứng nhu cầu thiết yếu về tài liệu, phương tiện khác cho việc xây dựng và phát triển, nhân rộng các phòng tâm lý học đường trong toàn tỉnh.

Kiến nghị với Sở Giáo dục và Đào tạo: Tổ chức tập huấn thống nhất sâu

rộng về nội dung, phương pháp tổ chức và hoạt động của các phòng tâm lý học đường cho đội ngũ cán bộ, giáo viên, nhất là đội ngũ cán bộ quản lý, giáo viên chủ nhiệm, cán bộ Đoàn - Đội. Trên cơ sở hiệu quả hoạt động của các phòng tâm lý học đường từ đề tài này, cần xây dựng những quy định cụ thể và thống nhất về việc thành lập, quản lý, giám sát hoạt động của các phòng tâm lý học đường tại các nhà trường. Có kế hoạch tuyển chọn, bồi dưỡng, đào tạo cán bộ, giáo viên làm công tác tâm lý học đường.

Tham mưu với UBND tỉnh Đồng Nai có chủ trương phát triển mô hình phòng tâm lý học đường đi vào hoạt động thực chất.

Kiến nghị với các trường phổ thông: Đây mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục để cha mẹ học sinh và cán bộ, giáo viên, học sinh trong nhà trường hiểu rõ về hoạt động của phòng tâm lý học đường trong việc trợ giúp, chăm sóc sức khỏe tinh thần cho học sinh. Huy động mọi tiềm năng sẵn có của nhà trường; vận dụng sáng tạo các cơ chế chính sách; tranh thủ sự giúp đỡ của các

cá nhân và tổ chức về cơ sở vật chất, nhân lực, kiến thức, kinh nghiệm... để ứng dụng xây dựng và phát triển mô hình phòng tâm lý học đường từ kết quả hoạt động của các phòng tâm lý học đường của đề tài này, từng bước đưa hoạt động này đi vào nền nếp, đạt hiệu quả thiết thực. Thành lập tổ Tư vấn tâm lý học đường với sự tham gia của các lực lượng trong nhà trường cùng với đại diện Hội Cha mẹ học sinh.

Kiến nghị với Hội Khoa học Tâm lý - Giáo dục tỉnh: Hội Khoa học Tâm lý - Giáo dục cần tạo điều kiện hướng dẫn về mặt chuyên môn và phối hợp với các nhà trường trong việc xây dựng mô hình hoạt động của phòng tâm lý học đường phù hợp thiết thực hiệu quả. Hỗ trợ các nhà trường can thiệp chuyên sâu đối với trường hợp học sinh cần được can thiệp. Đồng thời với chức năng, nhiệm vụ của mình Hội Khoa học Tâm lý - Giáo dục tỉnh cần tuyên truyền về việc ứng dụng mô hình phòng tâm lý học đường đã được triển khai, thử nghiệm hiệu quả tại các nhà trường phổ thông.

***** Bài báo là sản phẩm khoa học của đề tài “Xây dựng phòng tâm lý học đường tại các trường phổ thông trên địa bàn TP. Biên Hòa, tỉnh Đồng Nai”.**

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Văn Thọ và cộng sự (2000), “Xây dựng mô hình chăm sóc sức khỏe tâm lý - tâm thần cho học sinh tại Đồng Nai”, Đề tài cấp tỉnh Đồng Nai giai đoạn 1998 - 2000
2. Nguyễn Văn Thọ, Nguyễn Minh Thức (2008), “Hệ thống giải pháp nâng cao chất lượng giáo dục giới tính ở các trường phổ thông tại Đồng Nai”, Đề tài cấp tỉnh Đồng Nai giai đoạn 2006 - 2008
3. Lê Minh Công, Nguyễn Văn Thọ (2013), *Nghiện internet - game online: Lý luận và thực tiễn*, Nxb Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh
4. Phạm Văn Thanh, Nguyễn Thọ Hải và cộng sự (2018), *Hệ thống giải pháp phòng ngừa người chưa thành niên vi phạm pháp luật: Thực trạng và giải pháp*, Nxb

Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh

5. Phạm Thị Hải, Nguyễn Văn Cầu, Lê Minh Công, Nguyễn Minh Thúc (2015), “Báo cáo kết quả đề tài cấp tỉnh ‘Xây dựng mô hình hoạt động tâm lý học đường tại các trường phổ thông trên địa bàn tỉnh Đồng Nai’”, Đề tài cấp tỉnh Đồng Nai giai đoạn 2013 - 2015

BUILDING THE SCHOOL PSYCHOLOGICAL ROOM MODEL IN HIGH SCHOOLS IN BIEN HOA CITY, DONG NAI PROVINCE

ABSTRACT

Building and developing a school psychology model is extremely important in keeping children and young people healthy, contributing to the comprehensive development of students' personalities. In Vietnam in general and Dong Nai in particular many different models of school psychology have been developed and mainly based on the professional model of the National Association of School Psychologists (NASP). Regarding policy, the Ministry of Education and Training has paid great attention to school psychology, and most recently, the Ministry issued a circular No. 31/2017 / TT - BGDDT guiding the implementation of psychological counseling students in high schools. However, models and policies have not yet been addressed in a practical and thorough manner. Based on practical research data and literature review, we have proposed a model of a school psychology room at high schools in Dong Nai. The model aims to approach a diverse theoretical background, while providing multiple services based on three levels and a system of services for prevention, targeted interventions and intensive interventions. Applying this model in practice will solve a lot of difficulties and shortcomings of the development of school psychology in Vietnam.

Keywords: *School psychology model, American Psychology Association, education and training, Dong Nai*

(Received: 20/1/2020, Revised: 31/1/2020, Accepted for publication: 3/2/2020)